

UNIVERSITETET I OSLO

KANDIDAT

17422

PRØVE

PSYC1201 1 Sosialpsykologi

Emnekode	PSYC1201
Vurderingsform	Individuell skriftlig prøve
Starttid	18.06.2024 07:00
Sluttid	18.06.2024 10:00
Sensurfrist	--
PDF opprettet	30.08.2024 12:58

Seksjon 1

Oppgave**Oppgavetype**

---

i

Informasjon eller ressurser

Seksjon 2

Oppgave**Oppgavetype**

1

Langsvar

2

Langsvar

3

Langsvar

Besvar 3 av 4 spørsmål.**Oppgave 1:**

Sosialpsykologi bruker mange ulike forskningsmetoder. Velg to og sammenlign deres fordeler og ulemper i forskningen på et spesifikt spørsmål eller område.

Oppgave 2:

Definer aggresjon og gi minst to eksempler. Beskriv to variabler som påvirker aggressiv atferd, og forklar hvordan denne påvirkningen kan forklares.

Oppgave 3:

Hva er den fundamentale attribusjonsfeilen (også kjent som correspondance bias)? Hvordan kan den forklares? Drøft hvorvidt den kan regnes som en grunnleggende regel.

Oppgave 4:

Forklar teorien om planlagt atferd. Hvordan har denne teorien bidratt til vår forståelse av forholdet mellom holdninger og atferd?

1

Skriv ditt svar her

Sosialpsykologi er et fagfelt som hadde sin spede begynnelse på slutten av 1800-tallet, men virkelig skjøt fart etter andre verdenskrig. Det ble definert av nestoren Gordon Allport på 1960-tallet som studiet av hvordan enkeltmennesker handlinger, følelser, tanker og holdninger påvirkes av tilstedeværelsen til andre mennesker, enten denne er reell, implisitt eller innbilt.

Av alle underdisipliner som ble rammet av den fortsatt pågående replikasjonskrisen - kalt så fordi den omhandler hvordan en større mengde forskningsfunn viste seg å ikke replisere, dvs. ikke dukke opp på nytt når tidligere forsøk ble gjentatt med identiske betingelser - ble sosialpsykologi truffet hardest. Hvordan kan det ha seg? Det vil vi få en bedre forståelse for ved å se nærmere på forskningsmetodene som benyttes innen fagfeltet.

Den første metoden vi skal ta for oss er laboratorieeksperiment. For å eksemplifisere denne metoden kan vi benytte et av de mest kjente sosialpsykologiske eksperimentene gjennom tidene - Milgrams lydighetseksperiment.

Stanley Milgram var en amerikanskfødt jødisk psykolog og forsker ansatt ved prestisjeuniversitet Yale som på 1960-tallet ønsket å teste sin hypotese om at den tyske folkesjelen - eller folkepsyken - inneholdt en særlig ondskap. Slik måtte det være, hypotiserer Milgram, fordi hvis ikke kunne ikke holocaust ha funnet sted. Han var skrekkslagent inspirert av rettsaken mot holocaustorganisatoren Adolf Eichmann som fant sted i Jerusalem, og uenig med forfatter Hannah Arendt, som i kommentar til rettsaken hevdet at ondskap er noe banalt. Hun ordla seg slik fordi Eichmann selv forklarte sine onde handlinger med at han "bare fulgte ordre". Dette kunne ikke stemme, mente altså Milgram - vanlige folk kunne ikke drives til å begå ubeskrivelig ondskap av så simple grunner. Det måtte da kreve en dypere motivasjon? For å teste dette rekrutterte Milgram i første omgang 40 hvite, middelaldrende amerikanske menn gjennom kontaktannonser i avisen. De ble lokket med det som i dag ville tilsvart ca. 40 amerikanske dollar mot en time av deres tid, der de skulle bistå i eksperiment som presumptivt skulle studere læring. Ved ankomst på laboratoriet, som lå på universitetsområdet på Yale, ble hver deltager møtt av det som i realiteten var to skuespillere. Den ene, ikledd en grå laboratoriefrakk, presenterte seg som eksperimentleder, mens den andre ga uttrykk for å være en intetanende meddeltager. De to "deltagerene" ble så instruert av "eksperimentlederen" til å trekke lodd der de skulle fordele to roller mellom seg. Denne loddtrekningen var fikset, slik at den reelle deltageren alltid endte med rollen som "underviser", og skuespilleren konsekvent fikk rollen som "student". Deretter ble eksperimentets gang forklart. "Underviseren" skulle lede "studenten" gjennom en serie med relativt enkle hukommelsesoppgaver. Dersom studenten mislyktes, skulle "underviseren" trykke på en knapp som ville tildele "studenten" elektrisk støt. Hensikten, forklarte "eksperimentlederen", var å teste effekten av smerte på læring. Både den reelle deltageren og "studenten" ble vist et rom hvor "studenten" skulle sitte, og en anordning som minnet om en elektrisk stol (slike som benyttes i henrettelser) studenten skulle være stroppt fast i under eksperimentet - "for at han ikke skal kunne stikke av", kunne "eksperimentlederen" forklare. Under denne forklaringsseansen ble apparatet som skulle tildele "studenten" støt dersom han svarte feil, demonstrert for deltageren ("underviseren"), som mottok et støt på laveste innstilling. Etter at "studenten" var stroppt fast, ble deltageren ("underviseren") så vist inn på et naborom av "eksperimentlederen". I dette rommet var det montert et toveis radioapparat deltageren skulle bruke til å kommunisere med "studenten" gjennom, samt apparatet deltageren skulle bruke til å tildele "studenten" elektrisk støt ved feil svar. Dette apparatet hadde en knapp for å tildele støt, og en bryter for å justere styrken på strømmen. For hvert gale svar skulle deltageren justere opp styrken, som gikk fra 15 - markert med "Low shock" - til 450 - markert med "Severe shock" - volt. 450 volt er svært mye, og kan være dødelig. Til sammenligning har vi i Norge i dag 220 volt i regulære støpsel. Ettersom eksperimentet gikk sin gang og intensiteten på "støtene" (skuespilleren mottok ikke faktisk støt) begynte å øke, ga skuespillerene i rollen som "studenten" mer og mer uttrykk for

ubehag. Etter hvert begynte de å rope, og ba om at eksperimentet måtte opphøre. Dette skapte naturlig nok ubehag i de relle deltagerene ("underviserene"), som alle ga uttrykk for dette eller protesterte på en eller annen måte. Når de gjorde dette, responderte "eksperimentlederen", som befant seg i samme rom, med på forhånd avgjorte replikker. Spurte deltagerene om "studenten" kunne ta skade av eksperimentet, svarte "eksperimentlederen" at selv om det kunne være smertefullt, var "studenten" trygg for fysisk skade. Ga de uttrykk for at de ønsket å avslutte, ble de møtt med replikker som "Du er nødt til å fortsette" og "Det er helt avgjørende at du fortsetter". Eksperimentet ble først avsluttet dersom deltagerene tydelig ga uttrykk for at de ønsket å avslutte selv etter å ha blitt møtt med 4 slike replikker fra "eksperimentlederen". Hvis ikke fortsatte forløpet helt til deltageren ("underviseren") hadde administrert 3 støt på det høyeste nivået - 450 volt. På dette tidspunktet hadde, i henhold til et på forhånd bestemt manus, "studenten" skreket, krevd at eksperimentet måtte avbrytes, nektet å svare på oppgavene og så falt stille - noe som kunne tenkes å indikere at han hadde falt bevisstløs eller muligens omkommet.

Det svært overraskende funnet var at hele 67% av deltagerene gjennomførte hele eksperimentet, det vil si gikk med på "eksperimentlederens" instruksjoner helt til tre støt hadde blitt utdelt på det høyeste nivået. Kun 1/3 protesterte lenge nok til at de på forhånd bestemte betingelsene ble nådd, og eksperimentet ble avsluttet. Dette var det få som hadde forventet på forhånd. Milgram hadde før forsøket gjennomført spørreundersøkelser blant både kollegaer og studenter, og den gjengse oppfatningen var at bare noen skarve prosent, mellom 1 og 4, kom til å gjennomføre hele eksperimentet og tilsynelatende volde et ukjent medmenneske - attpå til et av samme nasjonalitet og etnisitet - voldsom smerte og potensiell skade.

I en moderne gjennomgang av Milgrams data har en australsk psykolog hevdet at Milgram manipulerte sine funn. I realiteten, hevder hun, trodde bare ca. halvparten av eksperimentets deltagere at prosessen var reell, og blant disse var det kun 1/3 som fullførte. Denne kritikken tillegges dog ikke særlig mye vekt. Dette fordi funnet - i motsetning til mange andre sosialpsykologiske funn, slik vi var inne på innledningsvis - er blitt replisert mange ganger. I første omgang av Milgram selv, som gjennomførte hele 19 variasjoner av eksperimentet der han modifiserte ulike variabler, og senere av mange andre på ulike steder i verden og til ulike tider. Selv om det så klart er noe variasjon, er funnene *relativt* stabile: Folk er nokså villige til å administrere smerte til andre i en eksperimentkontekst.

Her er vi ved et sentralt punkt: En ulempe med sosialpsykologiske laboratorieeksperimenter er at de har lav ytre validitet - det vil si at de har lav overføringsverdi til den "virkelige" verden. Å vite hvordan folk oppfører seg i en kontekst der de vet at de deltar i forskning, gir oss ikke nødvendigvis særlig mye informasjon og hvordan de ville oppført seg i hendelser utenfor et laboratorium.

Denne kritikken ble rettet mot Milgram. Etter sitt overraskende funn, som førte til at han droppet hypotesen om den tyske folkepsykens særlige ondskap, ble han en kjent psykolog, og argumenterte for at eksperimentet demonstrerte hvor lite som skal til for at vanlige folk skal begå ondskap. Kritikere ba han holde på hatten, og kom med godt funderte innsigelser mot at Milgrams funn hadde særlig overføringsverdi til reelle hendelser som holocaust. Deltagerene var for eksempel fullt klar over at de deltok i et eksperiment. De hadde tiltro til eksperimentlederens forsikringer om at ingen varige mén kom til å bli påført "studenten". De hadde tiltro til Yale som institusjon og vitenskapen som positivt prosjekt. Dessuten hadde de lite tid til å reflektere over hva de deltok i. Alle disse tingene skilte dem fra de som på ulike nivåer deltok i gjennomføringen av holocaust. Hendelser som holocaust er, heldigvis, umulige å gjenskape i et laboratorium.

For å gjøre eksperimenter mer virkelige kan man, slik Milgram gjorde, lure deltagerene. Dette kalles villedelse, og etter dagens etiske standarder (for eksempel den amerikanske psykologforeningens fem prinsipper for etisk forskning) er dette et grep man kun kan benytte i situasjoner der det eneste mulighet for å studere et fenomen. Det er også klare regler for hvilke risikoer man kan utsette deltageren for. Av disse årsaker ville Milgrams eksperiment - selv om

det klare flertallet av deltagerene i ettertid uttrykte takknemmelighet over å ha deltatt og mente erfaringen hadde stor læringsverdi, noe som kanskje bør være et tankekors - aldri blitt tillatt av dagens etiske komiteer, som er gir grønt eller rødt lys til forskningsprosjekter.

Finnes det så andre metoder, som er nærmere knyttet til det virkelige liv? Heldigvis - ja. Disse metodene handler om datainnsamling av enten kvantitativ eller kvalitativ karakter.

Si for eksempel at den norske stat lanserer en holdningskampanje mot kjøp av ulovlige rusmidler, i forbindelse med at svenske kriminelle nettverk som for eksempel "Foxtrot" etablerer seg i Norge. For å vurdere kampanjen - en form for sosial påvirkning - sin effekt kan en gjennomføre spørreundersøkelser i befolkningen om holdninger til kjøp av ulovlig rusmidler før og etter kampanjen kjøres. Har holdningen tydelig endret seg, kan det indikere en effekt av holdningskampanjen. Men, variablene er umulige å presist vurdere. Kanskje har det skjedd andre ting i samme tidsperiode - sjokkerende drap, for eksempel - som i større grad har påvirket Hvermannsen. Dette er umulig å vurdere. Man kan selvfølgelig *intervjue* folk om hva de tenker og føler - såkalt kvalitativ data - men dette genererer så klart ikke noe tallmateriale og er aldri fristilt fra forskerens tolkning. Basert på spørreundersøkelser er det dessuten vanskelig å vite hvorvidt folk har svart det de "egentlig" mener eller om de bare, som et produkt av normativ påvirkning, bøyer av og oppgir det "alle andre" mener. Dette trenger i såfall respondentene ikke en gang være klar over selv, mye tyder på at mennesker kan inneha biaserer - systematiske skjevheter i hvordan vi tolker informasjon - vi ikke er klar over selv. Selv om mye tyder på at det finnes måleverktøy som kan plukke opp slike biaser - for eksempel spørreskjemaer som underbevisst knytter emosjonelt ladet stimuli til nøytral stimuli, og så ber om deltagerens vurdering av den nøytrale stimulien - er det igjen høyst usikkert hvordan vi kan overføre hva enn det er som plukkes opp på slike tester til den virkelige verden. Viser for eksempel tester der hvite amerikanere bruker lengere tid på å assosiere svarte ansikter eller ordet "svart" med enkelte positive adjektiv at de har en negative biaser mot svarte? Eller er det først og fremst et produkt av "novelty", altså at dette er uvante øvelser, fordi de er mer vant til å for eksempel se på hvite ansikter? Og hvis det viser en bias, hvordan kan vi vite hvordan denne vil slå ut i det virkelige liv?

Oppsummeringsvis kan vi si at vi innen sosialpsykologi har mange ulike verktøy tilgjengelig, og at alle har sine styrker og svakheter. I eksperimenter i laboratorier har vi full kontroll over den eller de uavhengige variabelen(e). Vi kan, for å bruke Milgrams lydighetsstudie som eksempel, endre fargene på "eksperimentlederens" frakk, endre hvor studiet gjennomføres (på Yale eller i et slitent lagerbygg), endre hvor langt unna deltageren "eksperimentlederen" befinner seg, få "studenten" til å gi uttrykk for at han har en hjertefeil, osv. - alle varianter som ble utført av Milgram selv. Dette er flott, fordi det, med nok repetisjoner, vil gi oss ganske klar informasjon om hvordan akkurat disse variablene påvirker utfall. Ulempen er at vi mennesker er så fryktelige sosiale av oss. Vi bedriver til en hver tid sosial kognisjon, det vil si at vi tolker informasjon utifra hva slags sosial kontekst vi befinner oss i. Derfor vil det at vi deltar i et eksperiment aldri gå oss hus forbi, og overføringsverdien til den ytre verden blir vanskelig å anslå.

Som motsats fra dette kan vi samle inn data fra et den virkelige verden, men kun i ekstremt sjeldne tilfeller vil den virkelige verden produsere eksperimentlignende forhold, der ulike variabelers påvirkning sikkert kan skilles fra hverandre - det er for eksempel ikke ofte et skip går ned, to grupper med relativt lik sammensetning strandes på hver sin øy, men den ene gruppen inneholder en psykopat med sterke, transformative lederegenskaper.

Den enorme andelen variabler som går inn i selv de enkelste former for menneskelig samhandling, og utfordringene med å skille disse fra hverandre, er nok en stor del av forklaringen på hvorfor sosialpsykologien som fagfelt ble særlig rammet av replikasjonskrisen. En god løsning, i tillegg til å unngå ting som HARKing (hypothesizing after results known) og triksing med data for å oppnå ønskete p-verdier, ligger nok i studere fenomener fra så mange vinkler som mulig. Dersom kvalitative data, eksperimentelle data, data fra spørreskjemaer og

tallmateriale om folks oppførsel i den virkelige verden sammenfaller, er man på god vei mot en trygg sosialpsykologisk teori.

Ord: 2158

2

Skriv ditt svar her

Aggresjon er all oppførsel som har til som mål å på noen måte skade et levende vesen som selv ikke ønsker å bli påført slik skade, samt ønsket om å utøve slik oppførsel. Skaden kan være av hvilken som helst art, enten dette er fysisk, psykisk, sosial, økonomisk, eller noe annet. Dermed er både terrorisme og negativ ryktespredning - gitt at formålet er å skade en annen, ikke å spre korrekt informasjon for å beskytte andre - aggressive handlinger.

To variabler som påvirker aggressiv atferd er kjønn og tilgangen på skytevåpen. Selv om dataen ikke er entydig, vet vi nok til at vi kan fastslå at det på gruppenivå er klare forskjeller i hvordan menn og kvinner begår aggressiv atferd. Menn er, kanskje ikke overraskende, overrepresentert i statistikker på fysisk vold. Et unntak er muligens vold i hjemmet, der noe data indikerer at kvinner kanskje begår mest vold i hjemmet, men menn begår brotarten av den mest alvorlige volden. Det eksisterer en fordom - en kognitiv bias eller heuristikk der medlemmer av hele grupper tillegges en negativ attributt basert på en stereotypi om denne gruppen - om at kvinner begår mer psykisk vold og ryktespredning enn menn, og selv om noe data indikerer dette, indikerer andre funn at kjønnene her er likt.

Summa summarum ender vi på at menn potensielt utøver mer aggressiv atferd enn kvinner. Dette harmonerer med funn både fra personlighetspsykologien - der det er funnet at menn i snitt skårer lavere på omgjengelighet ("agreeableness") enn kvinner - og evolusjonspsykologien. Biologisk er forståelsen at det mannlige kjønnshormonet testosteron (som for all del kvinner også innehar, dog i snitt i lavere grad enn menn) er en driver av aggressiv oppførsel ved å trigge "fight"-responsen - ett av "fight/flight/freeze"-alternativene. Dette støttes av forskningsfunn som viser en korrelasjon mellom aggresjons- og testosteronnivå hos menn. Det støttes også anekdotisk av biologisk kvinnelig fødte transpersoner som beskriver en økning i aggresjonsnivå etter hormonbehandling. Evolusjonspsykologisk gir dette mening, fordi det passer inn i en modell som sier at menn har blitt selektert på egenskaper som å bekjempe både rovdyr og andre menn.

Data indikerer at tilgang på skytevåpen er en annen driver av aggressiv atferd. For eksempel er det nok at et våpen er tilstede i den sosiale situasjonen - det trenger ikke være i den ene eller andre partens kontroll. Mulige forklaringer på dette er at det hever stressnivået, noe som senker tolkningsrommet. Dette er et veldokumentert fenomen som handler blant annet om hvilke hjernedeler som er aktivert. Stress kobler ut mer "avanserte"/nylig utviklede områder av hjernen og gjør oss rett og slett mer "primitive". Dette harmonerer godt med Zajoncs "Drive"-teori som sier at stresset ved andres tilstedeværelse vil gjøre innøvde, enkle responser - de dominante - mer tilgjengelige, og mindre dominante vanskeligere å utføre. Deler av denne teoriene har vist seg å stemme dårlig, men det relevante aspektet i denne sammenheng - at stress øker aktivering og at dette igjen påvirker hvilke respsnsmuligheter vi har - står seg. Kanskje kan dette fenomenet også forstås i lys av teorien om planlagt atferd. Et sentralt moment i denne teorien er at hva slags atferd vi velger å forsøke å gjennomføre, i tillegg til faktorer som vår holdning til denne atferden, i betydningsfull grad er påvirket av vår opplevde mulighet til å kontrollere eller utføre denne atferden. Det kan tenkes at vi, dersom vi er i besittelse av skytevåpen, vurderer vår egen evne til å gjennomføre en aggressiv handling som økt, og at denne oppførsel dermed blir mer sannsynlig.

Ord: 584

3

Skriv ditt svar her

Den fundamentale attribusjonsfeilen handler om at vi, når vi vurderer andres oppførsel, gjerne utviser en systematisk skjevhet - bias - i hvilke årsaker vi tilskriver eller attribuerer den andres atferd, der vi konsekvent tillegger indre, personlighetsmessige årsaker for mye vekt, og situasjonsårsaker for lite vekt. Et eksempel på dette kan være når noen kjører alt for fort i trafikken. Uten å ha innblikk i årsakene, har mange av oss lett for å stemple denne personen som "hensynsløs". Her tilskriver vi vedkommende en iboende egenskap. Den relle årsaken, på den annen side, kan være at personen forsøker å få en hardt skadet person raskest mulig til sykehus - svært hensynsfull oppførsel.

Det er, som navnet tilsier, en form for attribusjonsfeil, som er feil av akkurat denne typen - biaser i hvordan vi tolker årsaker til oppførsel.

Den fundamentale attribusjonsfeilen kalles i dag korrespondansebias, fordi det kan diskuteres hvor fundamental den er. For eksempel er det fullt mulig for folk, gitt de riktige betingelsene, å gjøre mer nyanserte drøftinger av de sannsynlige årsakene til folks oppførsel. Nøkkelord her er riktige betingelser. I svært mange tilfeller, som i eksempelet over, sitter vi på begrenset informasjon når vi skal vurdere folks motiver. I hendelsen over hadde vi ikke kunnskap om den hardt skadde mannen i bilen. Korrespondansebiasen kan dermed forklares til dels som en tilgjengelighetsheuristikk - at vi benytter den informasjonen som er tilgjengelig for å forklare på fenomenene som møter oss i virkeligheten. Vi er klar over at det å kjøre voldsomt fort i trafikken kan skyldes at man på personlighetsnivå er lite hensynsfull, dermed griper vi etter den forklaringen.

En annen mulig forklaring er kognitiv "load". Vi har begrenset evne til å prosessere, og mye vi trenger å forklare for å kunne navigere i virkeligheten. Jo mer presset vi er, jo færre kognitive ressurser har vi tilgjengelig, og jo mer tilbøyelige vil vi være til å benytte kognitive snarveier.

En siste årsak til at termen fundamental attribusjonsfeil ikke lenger benyttes er at den ikke er like til stede krysskulturelt. I mer gruppeorienterte samfunn, som for eksempel i mange Asiatiske land, har gjennomsnittspersonen kognitive skjema som er mer sosialt orientert. Følgelig vil individbaserte forklaringer ikke sitte like langt fremme i "pannebrasken".

Ord: 369